

Ranjeno srce

Vem, da sem vam že povedal zgodbe o Lenci in Ožbeju, o ubogi Mojci, o ministrantu Lekšu in še mnogo drugih.

Zgodbe o Lubejevem Lojzu pa še ne poznate, zato jo vam povem zdaj.

Lubejev Lojz je bil eden tistih otrok v slovenskem Korotanu, ki jim je že ob zibeli prilita grenka kaplja pelina v življenje in jim ta kaplja greni vso nežno mladost.

Kar jim vsadi v srce ljubeča materina beseda, jim skuša tuja vzgoja iztrgati iz njega.

Lojz je bil sin slovenske matere, oče pa mu je bil tujec. Razumljivo je torej, da je oče usmerjal vzgojo na svojo plat. Dokler je Lojzu še živela mamica, ni tako občutil tega. Ona se je pogovarjala z njim v domačem jeziku, učila ga domačih molitvic in mu večkrat pripovedovala pravlјice, ki jih je bila slišala od svojega deda.

S kakšnim veseljem jih je Lojz poslušal, kako blažene so bile tiste ure ob dobri mamici.

Oh, zakaj je morala mamica umreti, tako zgodaj umreti!

Živo se je spominjal Lojz tistih žalostnih dni. Osem let mu je bilo takrat. Veliko je pripomogla tudi žalost, da se je bolezen od dne do dne slabšala, zakaj Lojzov oče je venomer zapravljal po gostilnah, hodil pozno domov in se kregal z materjo. Nekajkrat jo je celo prestepeel.

Mati je hiralala, venela kakor roža na gredi in slednjič usahnila.

Neke deževne noči, v pozni jeseni je bilo. Lojz je spal za pečjo, mati je ležala v postelji. Očeta že tretji dan ni bilo doma.

»Lojz,« je poklicala mati s slabotnim glasom.

Lojz se je zdramil in planil s peči k postelji.

»Kaj je, mamica?«

Toplo jo je stisnil za koščeno roko, ki se je v temi belila na odeji.

Z drugo roko je Lubejevka pobožala sina — edinca po laseh in truden izpregovorila:

»Lojz, napravi luč, potem pojdi in pokliči sosede. Umrla bom — no, coj bom umrla...«

Lojz je krčevito zaihtel. V svoji otroški duši še ni doumel vse bridkosti smrti, ločitve od ljubljene matere, vendar je čutil, da se bo zgodelo nekaj groznega, nepojmljivega.

Ihte je stopil k mizi in prižgal luč. Ozrl se je k postelji.

Pramen luči je nemirno trepetal na bledem, shujšanem obrazu materinem. V njenih svetlih očeh so se lesketale solze, kratko sopenje je privzdigovalo odejo na prsih.

»Pojdi, Lojz,« je znova zašepetala mati, »saj ni še pozno, sosedovi bodo še pokonci...«

Lojz je šel. Pri sosеду je še gorla luč. Potrkal je in ihtel povedal, kar mu je naročila mati.

Kmalu se je zbralo pri umirajoči več sosedov, po večini ženske. Lesjakova Neža je prižgala blagoslovljeno svečo, ena izmed žensk je pričela moliti rožni venec. Po gospoda niso poslali, ker je bil baš tisto popoldne pri bolnici.

Lojz je slonel ob materinem vzglavju in ni umaknil oči od nje. Bolj in bolj je bleдел obraz materin, znojne kaplje so ji stale po čelu, dihanje je postajalo sunkovito in vedno tišje.

bi mu pripovedoval pravljice, kakor jih je znala pokojna mamica. Samo moliti je še znal tako, kakor ga je mati naučila.

Očetu pa tudi to ni bilo všeč. V šoli in doma, povsod so vtepali Lojz

»Lojz«, je komaj slišno šepnila mati in z vso močjo stisnila sinčka za roko.

Nagnil se je čisto k njenemu obrazu, da bi razumel šepetajoče besede materine.

»Zbogom, Lojz ... moli zame ... spominjaj se me ... obišči me ... večkrat na grobu ... ne pozabi materinega jezika ... in ...«

Beseda je zamrla na jeziku, roka je zdrknila z odeje in — materino srce je obstalo za vedno.

Tako je umrla Lojzova mamica. Po njeni smrti so se za Lojza začeli grenki časi. Nikogar več ni imel, da bi se pogovarjal z njim, nikogar, ki

zu v glavo besede, ki so mu bile tuje.

Iz mesta je prišla neka daljna sorodnica očetova, upokojena učiteljica Perpetua Ober in se je nastanila pri Lubejevih.

Lojz jo je moral klicati »Tante* Perpetua«. Bila je od sile prijazna in ljubezniva z njim, samo Lojz je od začetka ni prav nič razumel, ker je govorila še nekoliko drugače kakor njegov oče.

»Teta Perpetua je čistokrvna Nemka,« se je Lubej rad pobahal proti sosedom. Samo to je pozabil povedati, da je bila njena mati

* teta

pristna slovenska kmetica, doma iz dežele onstran Karavank.

Gospodična Perpetua je imela polno omaro knjig, med njimi mnogo takih s slikami.

Nekoč sta pregledovala z Lojzom debelo knjigo.

Gospodična Perpetua je vztrajno razlagala Lojzu, kaj pomeni besedilo pod slikami, a Lojz jo je prav malo razumel.

»No, povej, kaj je to?« je vprašala gospodična in pokazala sliko velikega bernardinca.

»To je pes,« je odvrnil Lojz.

»Ne — ‚Hund‘ se reče,« je po pravila Perpetua in obrnila list.

Na drugi strani je bila podoba moža v starodavni germanski vojaški opremi, s šlemom na glavi in s sulico v roki.

»In kaj je to?« je spet pobarala gospodična Perpetua.

»Hund,« se je na kratko odrezal Lojz; gospodična pa v smeh. Toda poznalo se je, da ji smeh ne prihaja od srca, zakaj rahla rdečica v obrazu je izdajala njeno notranjo zadrego.

In tako sta prelistala vso knjigo, a Lojz se je le sem pa tja zapomnil kakšno besedo.

Tako tesno mu je bilo vedno pri srcu, odkar ni bilo mamice, tako čudno se mu je zdelo v domači hiši, kakor da živi med samimi tujimi ljudmi.

Oče je bil sicer prijaznejši z njim, pa tudi pil je manj kakor včasih; toda prav ta prijaznost je bila Lojzu zoprna.

Podzavestno je slutil očetove namene, da mu hoče s silo iztrgati iz srca vse lepe spomine na preteklost,

na mater in predvsem na — materin jezik.

Preslaboten je bil, komaj desetleten, da bi se mogel upirati sili.

»Lojz, pameten bodi in ubogaj me,« mu je dejal oče. »Župan mi je obljubil mesto občinskega tajnika, če se bom dobro držal in mu šel na roko. To pa veš, da je župan uradna oseba. Tudi zate bo boljše potem, ko dorasteš.«

Lojz ni povsem razumel — pa vendar je razumel.

»Oče bi rad,« je pomislil, »da pozabim jezik in vse tisto, kar so me mamica učili. Čemu to — ne vem.«

Pri tem pa se je od dne do dne bolj strnjeval obroč, ki ga je kovala okrog Lojza očetova volja, usčenost gospodične Perpetue in pa — šola.

Kadar je bilo Lojzu posebno hudo, se je zatekel na pokopališče. Ob grobu svoje mamice se je razjokal, pogovoril se v duhu z njo in nato potolažen odšel domov.

Tisti teden pred praznikom Vseh svetih, je bilo na pokopališču ne navadno živahno. Ljudje so popravljali, urejevali in kitili domove rajnih.

Tudi Lojz je skoraj sleherni dan po šoli prihajal na pokopališče. Že dolgo se je bavil z mislijo, kako bi najlepše okrasil grob nepozabne mamice. Okopal in oplel je gomilo, nasul belega peska okrog in okrog in nasadil v zrahljano prst temno rdeče krizanteme.

Črke na starem nagrobnem spomeniku so bile že obledele, komaj še se je razločil napis: Rodbina Lužbejeva — Počivajte v miru! Lojzovi dedi in pradedi so spali pod to go-

milo; imena njegove mamice pa še ni bilo na kamnu.

O, če bi imel Lojz denar, kakšen lep spomenik bi dal postaviti na grobu! Iz samega belega marmorja, ki bi se lesketal kakor zrcalo. Vanj pa bi dal vklesati s pozlačenimi črkami imena vseh svojih rajnih prednikov, predvsem ime svoje mamice. In lepe, gorke besede bi si izmislil, sam, popolnoma sam. Iz globine srca bi mu privrele tiste besede, napisal bi jih na papir in jih izročil kamnoseku, da jih vkleše v marmor.

Vse to bi se lahko zgodilo, če bi bil on, Lojz, bogat. Tako pa morajo njegove sanje ostati le — sanje.

Oče se tako malo meni za grob, teta Perpetua še manj, a Lojz mora nekaj ukreniti.

Mislil je in mislil.

»Že vem,« mu je naposled zažarel lice, »sam napišem nekaj vrstic na leseno desko, ki mi jo bo odžagal in izgladil mizar Tadej. Desko okrasim z vencem od cvetlic in jo prislonim na gomilo. Dà, dà, tako storim.«

Ves zatopljen v lepe misli se je Lojz vračal s pokopališča. Še zapažil ni, da je pri drugem vhodu prav tedaj zavil oče s kamnosekom na pokopališče.

Naslednji dan se je Lojz oglasil pri mizarju Tadeju. Ko mu je razložil svoje želje, se je stari Tadej zadovoljno nasmejal in pogladil dečka po laseh.

»Všeč si mi, Lojz, ker tako lepo skrbiš za materin grob. Zastonj ti odžagam desko, prav nič te ne bo stalo. Pa še rož si lahko natrgaš na vrtu.«

Z desko pod pazduho in s šopkom cvetlic v roki se je Lojz veselo vrnil domov.

Poiskal si je miren kotiček v sobi, vzel čopič in barve, ki jih je rabil v šoli, in pričel z delom. Iz žepa je potegnil košček papirja, na katerem je bilo napisanih nekaj ljubečih besed za mamičin spomenik. Ta verz si je bil izmislil Lojz v šoli med odmorom.

Nekaj časa je nemoteno slikal črke na desko. Očeta ni bilo doma, tudi teta Perpetua ni bilo od nikoder.

Čez čas pa so se odprla vrata, vstopila je gospodična Perpetua.

»Kaj pa delaš, Lojz?«

Lojzu je bilo neljubo, da je moten pri delu; zardel je do ušes.

»Črke rišem,« je odgovoril in porinil desko od sebe.

»Črke? Kakšne črke.«

»Mamici za na grob.«

Gospodična Perpetua je stopila bliže, prijela desko, pogledala in onemela.

Tiho je položila desko nazaj na klop.

»Hm — to je lepo...«

Za trenutek se je zamislila; njen pogled je mimo Lojza splaval skozi okno in obvisel nekje v koprenastem mraku, ki se je gostil nad vasjo. Lojz je presenečen opazil, kako sta se zasvetili dve solzi v njenih očeh.

»Tante Perpetua, ali ne boste povedali očetu, kajne, da ne boste? Sam jim pokažem, ko bo napis gotov.«

»Ne bom, Lojz, kar delaj,« je zašepetala Perpetua in odhitela iz sobe.

Medtem je postalo temno v sobi in Lojz je prenehal z delom.

»Jutri bom nadaljeval,« si je dejal, pospravil barve in skrnil desko pod svojo posteljo.

Na dan pred Vsemi svetimi je Lojz skončaval svoje delo. Napis je bil gotov, treba je bilo desko še oviti s smrekovimi vejicami in natkniti mednje cvetlice. Za to je imel Lojz pripravljene same bele krizanteme. Proti večeru je nameraval odnesti desko z napisom na materin grob.

Ravno je natikal cvetove med smrekov venec, ko se je ob durih prikazal oče. Bil je nekoliko vinjen.

»Zdaj sem te zalotil, a? Že več dni opažam, da nekaj skrivaš pred menoj. Pokaži, kaj imaš!«

Stegnil je roko in zgrabil za desko.

Lojz se je plašno stisnil v kot, bled kakor cvet krizanteme, ki ga je držal v roki.

»Saj sem vam tako hotel pokazati, oče, preden bi desko odnesel na grob,« je zajecjal.

»Kaj — na grob? To boš nosil na grob? Še to sramoto naši hiši! Po vsem pokopališču ne najdeš niti enega čuškega* napisa več — ti pa si kaj takega izmisliš? Proč s tem!«

»Nikar, oče, prosim vas!« je zaklical, zaprosil Lojz in stegnil roki, da bi otel desko. Pa je bilo že prepozno.

Lubej je z obema rokama zavihtel desko v zrak, privzdignil koleno in preklal ob njem desko na dvoje.

»Tako — zdaj pa mir in knjige v roko!« je zapovedal in vrgel oba kosa deske v kot.

Lojz je presunljivo zajokal in zbežal iz hiše. Tekel je naravnost proti pokopališču. Ob težkih železnih vratih se je ustavil. Žalostno se je ozrl na grobove, ki so se bili izpremenili čez noč v en sam cvetoč vrt.

»Zdaj nimam ničesar, da bi nesel mamici na grob,« je globoko vzdihnil in znova so mu privrele solze v oči.

Segel je v žep, začutil je v njem nekaj novcev. Te si je bil zaslužil zadnje dni s popraviljanjem grobov in je bil sklenil, da si bo kupil za nje nekaj šolskih zvezkov.

Zdaj je pa Lojz nenadno izpremenil svoj sklep.

»Sveče kupim, za mamico.«

In že je hitel proti trgovini. Z majhnim zavoječkom v roki se je odpravil na pokopališče. Bilo je že pozno popoldne, ljudje so bili že po večini okrasili grobove in odšli domov. Le sem pa tja se je še kdo mudil ob grobu. Lojz je obstal pred materinim grobom. Začudil se je, ko je videl, da starega nagrobnega spomenika ni več. Ko pa je natančneje pogledal, je videl, da je kamen še isti, le prenovljen in imena starih Lubejev so izginila. Napis pa se je glasil:

Hier ruht die Familie Lupei.* Sleđilo je popačeno ime Lojzove mamice.

»Najbrž je tako zahteval gospod župan,« je menil Lojz in ni dalje več mislil o tem.

Pobožno je razvrstil sveče po gomili, jih prižgal, pokleknil in molil.

»Ne veste, mamica, kako mi je hudo, tako neizmerno hudo. Hotel

* Čušī = zaničljiv izraz za Slovence

* Tu počiva rodbina Lubejeva

sem vam pokloniti cvetja, napisal
sem vam besede v jeziku, ki ste me
ga učili vi, besede, ki so mi prišle iz
srca. A to srce je zdaj ranjeno, ne-
izmerna žalost je v njem. Nisem
vam smel prinesiti na grob spomin-
čka, ki sem ga delal ves teden. Oče
so mi prepovedali. Pa nisem huđ na
očeta; nemara morajo tako delati,
ker gospod župan zahteva in je ne-
mara tudi zame boljše.

*Sladko spite, mamica,
Bog vam pokoj daj,
Lojza, sinčka svojega,
k sebi pripeljite v raj . . .*

Mamica, to so besede, ki vam na-
pisanih nisem smel izročiti. Odpu-
stite, mamica . . .«

Lojzu so curkoma tekle solze po
licih in kapljale na gomilo.

Mrak se je spuščal nad pokopa-
lišče, vse je bilo tiho, nikjer več ni
bilo žive duše.

Lojz je še vedno klečal ob dogo-
revajočih svečah. Glava mu je klo-
nila, veke so mu postajale težke,
utrujenost mu je prevzela vse telo;
zaspal je.

V zvoniku je zapel zvon spokoj-
no večerno pesem — Ave Marijo . .

Dva hudomušna bratca